

BUTUNJAHON INTERNET TARMOG'IDAN MAQSADLI FOYDALANISH VA YOSH AVLODDA NETIKET TUSHUNCHASINI RIVOJLANTIRISH.

Shahlo Muhammadaliyevna Askarova

Farg'ona davlat universiteti o'qituvchisi

Anotatsiya: *Mazkur maqolada internet tarmog'idan unumli foydalanish, internetning foydali va zararli tomonlari, yosh avlodda netiket tushunchasini rivojlantirish, internetdan foydalanish yosh avlod ruhiyatiga ta'siri, shuningdek netiket ko'rsatmalari haqida so'z yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *internet, mobil aloqa, netiket, netizenlar, elektron pochta.*

Ko'p odamlar, ayniqsa netizenlar, internet insoniyat uchun ulkan yutuq ekaniga qo'shiladilar. U bitmas -tuganmas ma'lumot manbai, kerakli bilimlarni olish va murakkab muammolarni hal qilishga yordam beradi. World Wide Web sizga aqlli, bilimdon bo'lishingizga yordam beradi, sizga ko'p qiziqarli narsalarni o'rgatadi.

Qolaversa, internetning foydasi shundaki, u mamlakatlar yoki hatto qit'alar o'rtasidagi chegaralarni xiralashtiradi.

Yosh avlod internetdan kattalarga qaraganda ko'proq foydalanadi. Bolalar uchun internetning foydasi ham katta. Bu kerakli ma'lumotlarga kirish, rivojlanish, o'rganish, muloqot qilish va yangi do'stlar topish qobiliyati.

Ko'p o'smirlar bo'sh vaqtlarini emas, ko'p vaqtlarini Internetda o'tkazadilar. Hech kimga sir emaski, internet uy vazifasini ancha osonlashtiradi. Internet yordamida ko'p vazifalarni hal qilib, kerakli ma'lumotlarni topib, bolalar nafaqat yangi narsalarni o'rganishadi, balki fikr almashadilar. Agar javobni Butunjahon Internet tarmog'ida topish mumkin bo'lsa, nima uchun murakkab misolni o'ylab yoki to'g'ri formulani yoki qoidani eslab qolish uchun bir necha soat sarflash kerak.

Biroq, internetning bolalar uchun zarari endi bunda ko'rinmaydi. Butun dunyo tarmog'i zaif bolalar ruhiyatiga zarar etkazishi mumkin bo'lgan ma'lumotlarga (pornografiya, zo'ravonlik sahnalari) to'la. Bundan tashqari, doimiy ravishda virtual olamda bo'lgan holda, bolalar ehtiyojini yo'qotadi va haqiqiy odamlar bilan muloqot qilish qobiliyatini yo'qotadi.

Hozirgi yoshlar uchun o'z hayotini butunjahon internet tarmog'isiz tasavvur qilish qiyin. Internet har bir inson, muassasa va korxonalar hayotining bir qismiga aylandi. Hatto bolalar ham internetni hayotining muhim qismi deb bilishadi.

Internetdan nima foyda?

Internetning foydasi va zararini o'rganar ekan, olimlar va shifokorlar bu fikrga qo'shilmaydilar. Hech kim internet ishini ancha osonlashtirganini inkor etmaydi. Maktab o'quvchilari va talabalar uchun o'rganish osonroq bo'ldi, chunki ular katta miqdordagi o'quv materiallaridan bepul foydalanishlari mumkin. Endi korxonalar ma'lumotni ancha oson va tezroq almashishi mumkin. Internet tufayli hamma uydin

chiqmasdan ham qiziqarli vaqt o'tkazishi mumkin. Ijtimoiy tarmoqlar butun dunyodagi odamlar bilan muloqot qilish imkonini beradi.

Shunday ekan har bir foydalanuvchi butunjahon internet tarmog'idan foydalanayotgan vaqtda doim netiket qoidalariga rioya qilishi va maqsadli foydalanishi zarur.

Netiket tushunchasi "tarmoq" (network) va "etiket" (etiquette) so'zlarining aralashmasidan paydo bo'lgan. Virtual makonda yuzma-yuz bo'lmagan holda ham amal qilish kerak bo'lgan etika qoidalari netiket hisoblanadi. Hozirgi vaqtda internetda axloqiy ta'limning muhimligini ta'kidlaydigan davlat siyosatiga muvofiq, ba'zi maktablar netiket bo'yicha ta'lim beriladi. Netiket bir qancha ko'rsatmalarni o'z ichiga qamrab olgan. Ularda yosh avlod uchun netiket ko'rsatmalarini keltirib o'tamiz.

☒ Kuniga kompyuterdan foydalanish vaqtini cheklang.

☒ Bo'sh vaqtingizda kompyuter oldida o'tirmang.

☒ Tengdoshlarning kompyuterdan foydalanishdagi noto'g'ri odatlariga amal qilmang.

☒ Agar do'stingiz keraksiz saytlarni tavsiya qilsa ham, ularni rad qiling.

☒ Chat (o'yin) paytida har doim etika qoidalariga rioya qiling.

☒ Chat (o'yin) paytida qasam ichmang.

☒ Chat (o'yin) paytida boshqa odam sizni haqorat qilsa, suhbatni (o'yinni) darhol to'xtating.

☒ Siz ham huquqbuzar va ham qurbon bo'lishingiz mumkinligini bilgan holda har doim ehtiyot bo'ling.

☒ Kerakli va foydali ma'lumotlarni bir-birlari bilan bo'lishing va baham ko'ring.

XULOSA

Xulosa qilib shuni aytishimiz joizki farzandlarimizda netiket tushunchasini rivojlantirish uchun avvalo o'zimiz internet tarmog'idan unumli foydalanishimiz, kunimizning kata qismi ijtimoiy tarmoqlarda emas aynan kerakli saytlarda farzandlarimiz bilan birgalikda o'tkazishimiz kerak. Va albatta farzandimizning internetdan foydalanish jarayonini nazoratga olishimiz kerak. Mana shundagina biz internetning faqat foydali tomonlarini o'zimizga olgan bo'lamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Askarova, S. M. (2022). Kompyuter va internetga qaramlikning yosh avlodga ta'siri va undan to'g'ri foydalanish omillari. *Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities*, 10(11), 72-77.

2. Askarova, Shahlo Muhammadaliyevna. "Talabalarning mediamadaniyatini rivojlantirish dolzarb pedagogik muammo sifatida." *Academic research in educational sciences* 3.6 (2022): 1067-1071.

3. Yuldasheva, G., & Shermatova, H. (2022). Ta'limda innovatsion texnologiyalarning qo'llanilish istiqbollari. *Science and innovation*, 1(B8), 5-9.

4. Mirzaakbarov, D. D. (2021). Directions for the introduction of new information technologies in education. *экономика и социум*, (4-1), 211-214.

5. Аскарлова, Ш. М. (2018). Стратегия обеспечения национальной информационной безопасности. in *инновационные научные исследования: теория, методология, практика* (pp. 62-66).

6. Аскарлова, Ш. М. (2018). Инновационная технология в обучении естественных предметов. in *перспективные информационные технологии (пит 2018)* (pp. 1221-1225).

7. Шерматова, Х.М. (2023, январь). Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt tizimlarini ijtimoiy-iqtisodiy sohalarida qo'llanilishi. В международной научно-практической конференции «время научного прогресса» (т. 2, № 5, с. 107-113).

8. Mirzayevna, S. H., Muhammadaliyevna, A. S., & Qizi, O. M. O. (2022). Boshlang'ich Sinflarda Ta'lim Sifatini Oshirishda Aktdan Foydalanish. *Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali*, 1(13), 69-74.

9. Якубов Максадхон Султаниязович и Аскарлова Шахло Мухаммадалиевна. (2022). Особенности Использования Информационных Ресурсов Интернета. *Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities* , 4 , 10-16.

Получено с

<https://periodica.org/index.php/journal/article/view/39>.

10. Shakhlo Askarova, Farrukh Mukhtarov (2020) Priority Directions Of Building E-Government In The Republic Of Uzbekistan. *RECENT SCIENTIFIC INVESTIGATION Proceedings of V-VI International Multidisciplinary Conference*. Том 5-6(5). 48-52 Primedia E-launch LLC. Москва, 2020